

מרכז להגנת הדמוקרטיה בישראל (ע"ר)
THE CENTER FOR THE PROTECTION OF DEMOCRACY IN ISRAEL
قيشف - مركز حماية الديمقراطية في اسرائيل

שב
KESHEV

על מה מדברים כשמדברים על הסכסוך? העיתונות המרכזית בישראל לאורך זמן

גב' שירי אירם, קשב | ד"ר הגר להב, מכללת ספיר וקשב

יום עיון: האם התקשורת מעצבת תרבות של סכסוך?
אוניברסיטת תל אביב, 21.11.2013

חתימת הסכם הפיוס בין פת"ח לחמאס, 4.5.11

עובדות שהיו בידי העיתונות:

▶ הסכם להקמת ממשלת שרים מומחים, שלא מזוהים עם אף אחד מהארגונים.

▶ מטרות הממשלה: התארגנות לקראת הקמת מוסדות המדינה הפלסטינית העתידית.

▶ ההסכם נחתם ביוזמת מצרים.

▶ פת"ח הודיע על תמיכתו בתוכנית חודשים ארוכים לפני החתימה.

▶ החמאס התנגד להסכם, כנראה לנוכח התנגדותן של סוריה ואיראן.

▶ הסכמת החמאס לחתום על ההסכם הפתיעה את ישראל.

▶ גורמים ממשלתיים בישראל ביקרו את ההסכם.

▶ גורמי ביטחון בישראל אמרו כי יש באירוע פנים לכאן ולכאן.

▶ גורמי אופוזיציה בשמאל בירכו עליו.

▶ האם ואילו השלכות יש להסכם על המצב? ספקולציות.

▶ את החתימה ניתן לפרש הן כהתמתנות החמאס והן כהקצנת הפת"ח.

חתימת הסכם הפיוס בין פת"ח לחמאס, 4.5.11

גורמים בי-ם: ההסכם - יריקה בפרצוף של אירופה

אבו מאזן, ראש ממשלת חמאס

צילום: רויטרס

ברכות אחרי ההסכם, אתמול

ביקורת חריפה בישראל על ההסכם בין פת"ח לחמאס להקמת ממשלה משותפת

- יו"ר הרשות אבו מאזן יכהן כראש ממשלת המעבר
- נתניהו: "אבו מאזן לא יכול להחזיק במקל בשני קצותיו; או שלום עם חמאס - או שלום עם ישראל"
- דניאל סיריוטי ושלמה צזנה, עמ' 02-03

גורמים בי-ם: ההסכם - התפתחות מכתיעה

יש עם מי לדבר?

צילום: רויטרס

ברכות אחרי ההסכם, אתמול

תקווה בישראל לשבירת הקיפאון המדיני נוכח החתימה על הסכם הפיוס הרשמי בין פת"ח לחמאס אמש בדוחא

- יו"ר הרשות אבו מאזן יכהן כראש ממשלת המעבר הפלסטינית
- האם יש לישראל 'פרטנר' פלסטיני למו"מ? ● עמ' 02-03

שלטון אבו-מאזן אחרי מות ערפאת

היום מסתיימים 100 ימי החסד: מה חושבים בממשלת ישראל, בצה"ל וברחוב הפלשתיני על אבו-מאזן

בממשלת ישראל כבר הבינו שאין בו את המנהיגות הנדרשת, אבל מחזיקים אצבעות שיעבור בשלום את ההתנתקות ■ בצה"ל מאוכזבים ממנו וטוענים שהוא פועל נגד הטרור רק כשהחרב מונחת על צווארו ■ וברחוב הפלשתיני הוא לא מצליח לשלוט במאות החמושים ■ אבל המבחנים הגדולים של יו"ר הרשות הפלשתינית עדיין לפניו

מעריב, 27.4.05, עמ' 4-5

שלטון אבו-מאזן אחרי מות ערפאת

ובכל זאת, על אף שהתחושה הכללית בצמרת צה"ל וכשב"כ היא אכזבה, יש גם גורמים ביטחוניים המדגישים בעיקר את ההישגים של יושב ראש הרשות הפלשתינית: "הוא שינה בצורה מוחלטת את דעת הקהל ברחוב הפלשתיני נגד הפיגועים, הוא הביא לרגיעה משמעותית מאוד. יכול להיות שהדרך שלו לרגיעה בהידברות ולא במלהמת אחים פלשתינית, תתברר בסופו של דבר כדרך צודקת".

ולמרות הכל, מאז היבחרו הוכיח אבו-מאזן שהוא מצליח להתמודד עם אתגרים ועם קשיים, גם אם הוא עושה זאת בקצב שלו. חזר סר האמון שמביעה בו ישראל – אי שחרור אסירים, הקפאת העברת ערים נוספות – יוצר מעגל קסמים. ישראל לא תסייע לאבו-מאזן כל עוד הוא לא חזק מספיק. אבל בסניבתו של הראיס אומרים, במידה רבה של צדק, שאבו-מאזן לא יתחזק בלי תמיכה ישראלית.

לקראת ועידת אנאפוליס, נובמבר 2007

קצינים באמ"ן:
סיכויי הצלחת
הוועידה אפסיים

הארץ, 7.11.2007, עמוד ראשון

דיסקין וידלין: הסכם
קבע מסוכן לישראל

השניים הסבירו בקבינט: אבו מאזן חלש ואינו בשל • כוננות משטרתית עליונה ברחבי הארץ

ידיעות אחרונות, 26.11.2007, עמוד 2

ראשי מערכת הביטחון יזהירו את השרים לקראת אנאפוליס:

הסיכונים רבים,
הסיכויים נמוכים

מעריב, 21.11.2007, עמוד 2

מעריב, 7.11.2007, עמוד 3

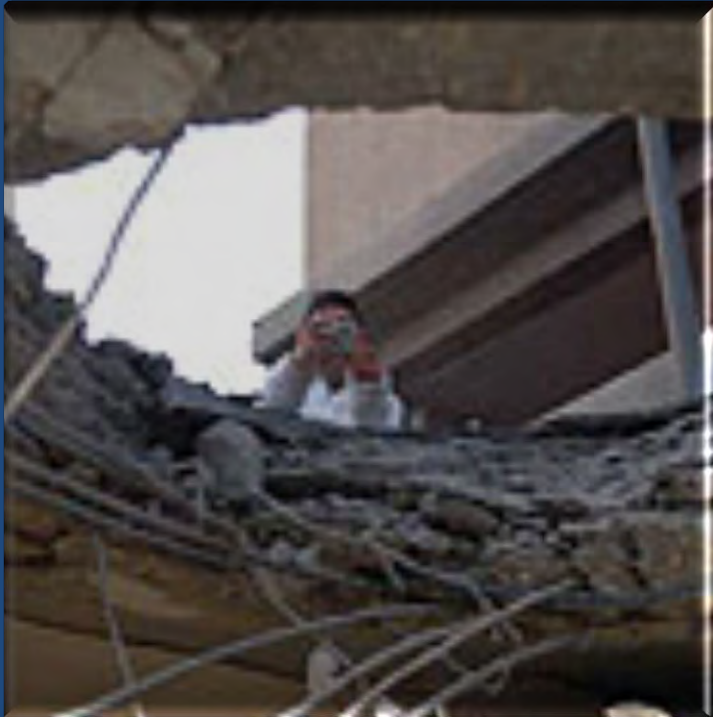
לקראת ועידת אנאפוליס, נובמבר 2007

במנהלת תיאום הפעולות בשטחים לא שותפים
לפסימיות המנשבת ממערכת הביטחון לקראת הפסגה *
לטענתם, הוועידה יכולה לחזק את אבו-מאזן לקראת
המלחמה בחמאס על השליטה בשטחי יהודה ושומרון
(טור עמדה במעריב, 23.11.2007, מוסף השבת, עמ' 7)

◀ מידע אלטרנטיבי נדחק ל"אותיות הקטנות",
לעמודים האחוריים, לסופי המהדורות ולפרשנויות.

◀ לא נקרא, מופרש תחת ההשפעה של הכותרות,
נתפס כעמדה ולא כעובדה.

מסגור

טרור נגד אזרחים או מלחמה?
(צולם באשקלון)

טרוריסטים או צבא שחרור?
(צולם בעזה)

המון מוסט או אלפי אבלים?
(צולם בעזה)

למה צריך לשים לב?

▲ איזה מידע על האירועים בוחרים כלי התקשורת להביא בכותרות?

▲ איזה מידע על האירועים מודר או מודחק?

▲ באיזו שפה מדברים על האירוע?

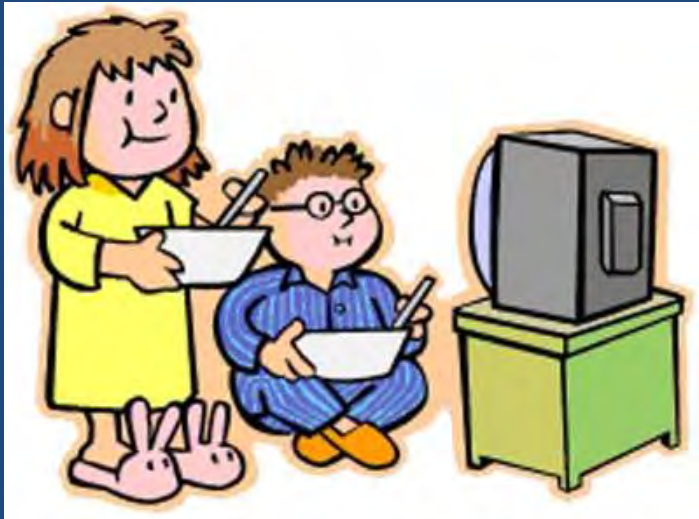
▲ האם קיימים דפוסים קבועים של מסגור?

▲ איזו תמונת עולם עולה מדפוסי הסיקור?

למה הסיקור חשוב?

- ◀ התקשורת כמקור המידע המרכזי שלנו על הסכסוך.
- ◀ התקשורת כמקור ההבנה שלנו את הסכסוך.
- ◀ התקשורת כמבנת מציאות סובייקטיבית.
- ◀ התקשורת כמשפיעה על המציאות.

המחקר

זרם התודעה של התקשורת הישראלית ביחס לסכסוך הישראלי-פלסטיני

◀ בדיקה רוחבית של כ-40 מחקרים נקודתיים מ-2004.

◀ מעל 35,000 ידיעות וכתבות בעיתונים ובטלוויזיה.

◀ שיטת המחקר:

– בדיקת בולטות של פריטים עיתונאיים.

– בדיקת המסגור בכותרות/הקדמות מהאולפן.

– השוואת הכותרות/הקדמות מהאולפן לגוף הכתבות.

תמות בסיקור הסכסוך

- ▶ פעולות הצבא: "כל הכבוד לצה"ל"
- ▶ החברה האזרחית בישראל בעת מלחמות ומבצעים: "סובלים, חזקים, מאוחדים"
- ▶ הסכמי הפסקות נשק: "מתי עוצרים?"
- ▶ מו"מ מדיני: "ידנו מושטת לשלום, אבל..."
- ▶ ההנהגה הפלסטינית: "נחש ארסי או אפרוח בלי נוצות"
- ▶ הציבור הפלסטיני: "הבדל יסודי בינינו לבינם"
- ▶ הרג אזרחים בידי ישראל: "מצטערים, אבל..."
- ▶ האפוזיציה בישראל: "מי הרשה לכם לדבר?"
- ▶ המערב: "בעדנו או נגדנו?"
- ▶ העולם הערבי: "הערבים"

"כל הכבוד לצה"ל"

"כדי להציל ילד אחד מגולני אני מוכן לשטוף באש רותחת את מחבלי החיזבאללה, את עוזריהם, את משתפי הפעולה ומעלימי העין ואת כל מי שמריח חיזבאללה [...] צריך להסתכל בעיניהם של החיילים והמפקדים, להגיד להם תודה ולתת להם לעשות את מה שהם יודעים. והם יודעים. עוד תראו"

(רפי גינת, עורך ידיעות אחרונות, ידיעות אחרונות, 28.7.06, עמ' 1)

◀ תמיכה בפעולות הצבא: "תנו לצה"ל לנצח";

◀ "צבא העם";

◀ "צבא ההגנה";

◀ ביקורת טקטית;

◀ הישענות כמעט בלעדית על דו"צ;

◀ השפעה: אמון גבוה בצבא (95% מאזרחי ישראל היהודים).

מיליטריזם

"ידינו מושטת לשלום, אבל..."

"אבל האם יש מישהו שם שבא ואומר את מה שאומרים לנו מתחילת האינתיפאדה, לוחש שהפיתרון הוא פיתרון מדיני בכלל, או שזה בכלל לא על הפרק?"

רביב דרוקר, הפרשן הפוליטי של ערוץ 10
(מהדורת שישי, 23.11.2006, דקה 7)

- ◀ המו"מ המדיני חסר סיכוי;
- ◀ הבלטת ההבדלים ולא ההסכמות;
- ◀ "משחק סכום אפס";
- ◀ ישראל מרבה ב"מחוות";
- ◀ הפלסטינים לא עומדים בהתחייבויותיהם;
- ◀ הפלסטינים אשמים בכישלון המו"מ.

פסימיות

"נחש ארסי או אפרוח בלי נוצות"

"בניהול נכון הצלחנו להוריד את עניין התהליך המדיני מעל הפרק, וחינכנו את העולם לכך שאין עם מי לדבר. וקיבלנו תעודת אין-עם-מי-לדבר. התעודה הזאת אומרת כך: א. אין עם מי לדבר. ב. כל עוד אין עם מי לדבר, הסטטוס-קוו הגיאוגרפי קיים. ג. תעודה זאת תבטל רק כשיקרה כך וכך. כשפלסטין תהיה פינלנד. ד. להתראות אז, ושלום".

(דב ויסגלס, הארץ, 8.10.04).

◀ לישראל אין פרטנר למו"מ

◀ הסיבות לכך:

– או שההנהגה הפלסטינית לא מעוניינת במו"מ
(ערפאת אחרי קמפ דייוויד, החמאס)

– או שההנהגה הפלסטינית חלשה מכדי להגיע להסדר מדיני
(אבו-מאזן)

הטלת אחריות

דפוסים מרכזיים בסיקור

- ▶ מתעניינת בסכסוך בראש ובראשונה בעת התפרצויות אלימות.
- ▶ מגויסת, ששה אלי קרב, "פטריוטית".
- ▶ מדגישה את הסבל שגורם הסכסוך לאזרחי ישראל (היהודים).
- ▶ מגלה פחות עניין בניסיונות להסדרים מדיניים.
- ▶ משדרת חוסר אמון מוחלט בסיכויים להסדר מדיני, "אין פרטנר".
- ▶ יוצרת תמונה קבועה לפיה הפלסטינים הם האשמים היחידים בהתפרצויות של אלימות ובכישלונות של ניסיונות להסדר.
- ▶ מציגה תמונה לפיה ישראל רק מגיבה במקרים של אלימות ומעניקה "מחוות" במסגרת ניסיונות להסדרים.
- ▶ עיוורת כמעט לחלוטין לנעשה בצד הפלסטיני ולסבל בו.

פרופ' ברטל: "מדריכי הפרשנות"

◀ חברות בקונפליקט מייצרות נרטיב לאומי חד-צדדי, המצדיק ומסביר את הסכסוך.

◀ האחר מוצג כאויב וכשלילי; קבוצת-העצמי מוצגת באופן חיובי, כמי שפעולותיה מכוונות להגנה עצמית ולהשגת שלום.

◀ נרטיב חד-צדדי זה, משמש כמערכת של "מדריכי פרשנות".

◀ "מדריכי הפרשנות" מאומצים בידי רוב חברי החברה ומספקים בסיס הבנתי למצב והצדקה של פעולות החברה.

◀ "מדריכי הפרשנות" תורמים לסולידריות, נכונות לגיוס וזהות חברתית חיובית.

◀ הם עשויים לשמש כגורם המונע התקדמות חיובית.

סיכום

◀ התקשורת משמשת להפצת "מדריכי הפרשנות" ולשימורם.

◀ הדיווח התקשורתי איננו אובייקטיבי – הוא מושפע מהאידיאולוגיה ומשפיע עליה.

◀ זהו דפוס קבוע ונמשך לאורך השנים.

◀ דפוס זה משפיע על תפיסת העולם של צרכני התקשורת.

סיכום

התקשורת המרכזית בישראל, באופן סיקורה את הסכסוך, פוגעת בסיכוי להגיע לפתרון מדיני שלו.

על בסיס המידע הנמצא – או יכול להימצא בידה –
היא יכולה לספק סיקור אחר, בעל פוטנציאל חיובי יותר
לאיכות החיים של שני הצדדים.

היא בוחרת – במודע או שלא במודע – שלא לעשות זאת.

כן, התקשורת מעצבת תרבות של סכסוך.